

AZ ERDŐ

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT ERDÉSZETI LAPOK 104. ÉVFOLYAMA

1969. DECEMBER • XVIII. ÉVFOLYAM 12. SZÁM

TARTALOM

<i>Dr. Sali Emil</i> : Kétszáz éves a Magyarország részére kiadott erdőrendtartás	529
<i>Dr. Papp László</i> : A teljes vetés a fenyőcsemete-termesztés koncentrálásának az alapja	533
<i>Varga Béla</i> : Fenyőcsemete-nevelés korszerűen	538
<i>Dr. Kollwenz Ödön</i> : A csemetekerti iskolázás gépesítése	541
<i>Marton Tibor—Losonczi Antal</i> : Erdei vasutak gazdaságossági vizsgálata a Keletmagyarországi Erdőgazdasági és Faipari Egyesülés területén	548
<i>Simon József</i> : Viharkár néhány tanulsággal	552
<i>Huszár Endre</i> : Az erdőgazdasági szállításszervezés néhány kérdése	557
<i>Tóth Ferenc</i> : A fakitermelés időbeli rendjének tervezése	562
<i>Kolossváry Szabolcsné</i> : Béky Albert (1869—1956) születésének 100. évfordulójára	568
<i>Jérome René</i> : Az 1969. évi ERTI-napok	569
<i>Dr. Hauer Lajos</i> : Nemzetközi Vadász Napok Budapesten	572

Irodalmi Szemle:

Erdészeti kutatók a holdközveteket vizsgálják (<i>Harsay Gy.</i>)	574
Hollandiai erdőleltározás (<i>Dr. Solymos R.</i>)	574
Címkép: Villanypásztá hasznosítása a kőszegi erdőszelvényben	
Hátlapon: Aprítékélesztés, -rakodás egy menetben, Egerben	
(Foto: ERTI, Michalovszky I. felvételei)	

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Шали Э.</i> : Правилам содержания лесов Венгрии 200 лет	529
<i>Папп Л.</i> : Сплошной посев является основой концентрированного выращивания сеянцев	533
<i>Варга Б.</i> : Выращивание сосновых сеянцев — по современному	538
<i>Коллвэнц О.</i> : Механизация перешколивания сеянцев в питомниках	541
<i>Мартон Т.—Лосонци А.</i> : Изучение экономичности лесных железных дорог на территории Лесохозяйственного и Деревообрабатывающего Объединения Восточной Венгрии	548
<i>Шимон К.</i> : Бурелом с некоторыми выводами	552
<i>Хусар Э.</i> : Некоторые вопросы организации транспорта в лесном хозяйстве	557
<i>Тотт Ф.</i> : Современный способ лесозаготовок тесно связан с планированием работ по лесозаготовкам	562
<i>Колошвары С.</i> : Столетняя годовщина со дня рождения А. Бёкы (1869—1956)	568

CONTENTS

<i>Dr. Sali, E.</i> : Two hundred year old the Forest Regulations issued for Hungary	529
<i>Dr. Papp, L.</i> : Complete sowing the basis for concentrating the production of coniferous seedlings	533
<i>Varga, B.</i> : Production of coniferous seedlings in an up-to-date way	538
<i>Dr. Kollwenz, Ö.</i> : Mechanization of the transplanting in nurseries	541
<i>Marton, T.—Losonczi, A.</i> : Investigations on the economy of forest railways of the Union of State Forest Enterprises in East Hungary	548
<i>Simon, J.</i> : Some lessons on a windthrow	552
<i>Huszár, E.</i> : Some problems of organizing the transportation work in forestry	557
<i>Tóth, F.</i> : Planning the chronological order of fellings	562
<i>Kolossváry, Sz.</i> : 100-years anniversary of Albert Béky's birthday	568

A lapban megjelent tanulmányok szerzői:

Dr. Hauer Lajos tud. főmunkatárs, ERTI, Budapest; *Huszár Endre* tud. főmunkatárs, ERTI, Miskolc; *Jérome René* tud. osztályvezető h., ERTI, Budapest; *Dr. Kollwenz Ödön* erdőművelési csoportvezető, Mecseki Áll. Erdőgazdaság, Pécs; *Kolossváry Szabolcsné* könyvtárvezető, ERTI, Budapest; *Losonczi Antal* főlőladó, Keletmagyarországi Erdőgazdasági és Faipari Egyesülés, Szolnok; *Marton Tibor* ügyvezető igazgató, Keletmagyarországi Erdőgazdasági és Faipari Egyesülés, Szolnok; *Dr. Papp László* tud. főmunkatárs, ERTI, Kecskemét; *Dr. Sali Emil* főosztályvezető, a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatal vezetőjének helyettese, Budapest; *Simon József* ön. ir. mérnök, Szombathelyi Áll. Erdőrendezőség, Sárvár; *Tóth Ferenc* egyetemi adjunktus, EFE, Sopron; *Varga Béla* termelési osztályvezető, Mátrai Áll. Erdőgazdaság, Mátrafüred.

Kétszáz éves a Magyarország részére kiadott erdőrendtartás

DR. SALI EMIL

1769. december 22-én írta alá Mária Terézia királynő Magyarország részére az erdőrendtartást. Számunkra az erdőrendtartás az erdészeti jogalkotás hazai fejlődésének lényeges állomását jelenti. Ezért érdemes azokra az irányelveire visszatérnünk, amelyek a kiadása óta érvényes alaptételei az erdőgazdálkodásnak.

A rendelkezés kiadásának időszerűségét és szükséges voltát a bevezető kellőképpen megokolja: „...naponként tapasztaltuk, hogy az országnak ezen megbecsülhetetlen kincse igen kevésre becsültetik és annak gondos megtartása elmulattatik, melyből következik, hogy az erdők s berkek többnyire kimélés nélkül és rendfelett való módon vágattatnak, vagy egészen kiirtatnak...”

„... az erdő megtartását a közönséges szükség és a különös emberek haszna kívánja” — írja a rendtartás. E megállapításból csak azt a törekvést olvashatjuk ki, hogy az erdőgazdálkodáshoz, az erdők fenntartásához fűződő közösségi érdekeket igyekszik összhangba hozni az egyén, elsősorban az erdőtulajdonos érdekeivel.

A rendtartás közelebbről két célt tűz ki:

- „a felnőtt erdőket micsoda rendtartással kell levágni”,
- „az ifjú és új jövéseket mi módon kell nevelni”.

Az erdészeti ismeretanyag az elmúlt 200 év folyamán jelentősen bővült és differenciálódott. Ennek következménye az, hogy ma a rendtartás alapvető két célját már több címszó alatt célszerű tárgyalnunk. Ezt tettük annak tudatában, hogy az akkori célok és módszerek a legtöbb esetben csak a magvát adták az erdészeti ismeretágnak, amelyek azóta külön-külön is nagy fává terebélyesedtek.

Erdőrendezés

A rendtartás utal arra, hogy az erdők területét és faállományát — ez utóbbit fajok és mennyiség szerint — számba kell venni, majd meg kell állapítani, hogy „esztendőnként mennyi része lehet elegendő a nép szükségére és a szerint a szükséghez képest esztendőnként a levágásra rendelő ölekre szabattassék és osztassék fel az erdő, tekintvén arra is, hogy a mesterségre esztendőnként megkívántató fáknak száma is meghatározattassék...”

A területszakozás — mai ismereteink szerint — a hozadék megállapításának túlságosan leegyszerűsített módja. Nyilvánvaló azonban, hogy a hozadékszabályozásnak ma is ez az egyik eleme.

A fajok vágáskorának megállapításában ma is vannak problémáink. Az erdőrendtartás irányelveket ad a vágáskorokra fajonként aszerint, hogy — mai szóhasználat — ipari célra vagy tűzifatermelési célra szánják a faáll-

Solz
und
Wald = Ordnung
für das
Königreich Ungarn,
Wie die Wälder erziegelt, besser
aufgebracht, vermehret, und
erhalten werden können.

Joseph II. Kaiser

Pressburg,
bey Johann Michael Landerer, 1770.

Wir Maria Theresia
von Gottes Gnaden,
römische Kaiserin Wit-
tib, apostolische Königin zu Ungarn,
Böhmen, Dalmatien, Croatien, und Scla-
vonien etc. Erzherzogin zu Oesterreich,
Herzogin zu Burgund; Großfürstin zu
Siebenbürgen; Herzogin zu Mailand,
Mantua, und Parma; Gräfin zu Habs-
burg, Sclandern, Tyrol; Vermittelte He-
zogin zu Lothringen und Bar; Großher-
zogin zu Toscana, etc.

•

Die mütterlich und zärtliche Sorge
falt, welche wir für die Wohlfarth
und das gemeine Beste unsers geliebten Kö-
nigreichs Ungarn tragen, führt uns zu Ge-
müthe: wie wichtig und vorthailhaft es sey
die Waldungen stäts in einem guten und
blühenden Zustande zu erhalten, dahinge-
gen wie schädlich der Verfall und Verwü-
stung sey, wenn dieselbe ohne Unterschied

A 2 96

Az erdőrendtartás egy korabeli

mányt. A céltól függően faállományok vágáskorában a különbség meglehetősen nagy, és az is nyilvánvaló, hogy a tűzifatermelő állományok rövid vágáskorát a sarjról felújítás feltételezésével alapították meg.

Az erdőgazdasági üzemterv fakitermelési részének magvát is megtaláljuk a rendtartásban: „... az e végre tartandó könyvben tartoznak mind az esztendőnként vágandó ölek számát, rendét, a mely szerint kellek az erdőnek leváogatni, ... feljegyezni.” Az erdőterületek határait — mind a művelési ágak elhatárolása, mind a szomszédos birtoktól való elhatárolás céljából — meg kellett jelölni, a határjeleket legalább tízévenként meg kellett vizsgálni és megújítani. Érdekes rendelkezés, hogy a birtokjogi per alatt levő erdőben a peres felek egyike sem végezhetett kitermelést.

Erdőművelés

A rendtartás egyik szakasza viszonylag részletes tájékoztatást ad a főbb fafajok termésének alakjáról, a mag összegyűjtésének és elvetésének módjáról.

Az erdőfelújítás sikere érdekében adott főbb rendelkezések a következőkben foglalhatók össze:

Kleinod des Königreichs sehr gering achte, und sich dessen Erhaltung wenig angelegen seyn lasse, so daß Wälder und Holzungen ohne auf ihre zukünftige Vermehrung und Fortpflanzung bedacht zu seyn, gemeinlich entweder verschwenderisch umgehauen, oder gänzlich ausgerottet werden, und der Boden an einigen Orten zu überflüssigen Weingärten angewandt, an andern aber gar in unbrauchbare Wüsteneyen verwandelt wird; dergestalten, daß, wo nicht dieser unordentlichen und nachtheiligen Umhauung durch eine gewisse Verordnung und richtige Vorschrift zur Beförderung des allgemeinen Bestens, und zum Nutzen der Privatpersonen Grenzen gesetzt würden, gewiß ein großer Holzmangel ins künftige auch in denen Gegenden, die noch jetzt Ueberfluß daran haben, zu befürchten wäre.

Damit man also diesem allgemeinen Uebel und Verderben bey Zeiten vorkomme, und solches auch für die Nachkommenschaft

gegenwärtige Verordnung, so, wie es nämlich die verschiedene Lage der Dörfer zuläßt, und an die Hand giebt, ehestens auf ihren Gütern eingeführet werde.

Dieses ganze Werk und heilsame Einrichtung der Erhaltung der Wälder besteht aus folgenden zwey beobachtungswürdigen Kapiteln; wie man nämlich

Vors Erste: Erwachsene Wälder umhauen? und vors Zweyte, Wie man junge anlegen, und sich also einen immerwährenden Holzschlag verschaffen solle? zu diesem Endzweck:

stens: Sollen sowol große als kleinere Waldungen von vernünftigen und erfahren Leuten beurtheilet, und geschägt, ja wo es möglich ist, geometrisch abgemessen oder abgeschrittenet, oder sonst auf eine ähnliche Weise gemessen werden; ferner soll die Natur, Beschaffenheit und Gattung der Bäume untersucht, und ein Versuch

német kiadásának részlete

- a nedvkeringés időszakában a vágásterületen szekerek és állatok nem járhatnak,
- a fiatalost — hatéves korában — a sarjaktól meg kell tisztítani, úgyelve arra, hogy a lábon maradó fácskák ne sérüljenek meg,
- ahol fiatalos található, az idős fákat irányított döntéssel kell kitermelni az újulat kímélése érdekében, sőt szükség esetén az idős fák ágait döntés előtt le kell vágni,
- a fiatalosban újabb utak és ösvények törése nem engedhető meg,
- a fiatalosban legeltetni nem szabad, sőt a kecskét az erdőkből teljesen ki kell tiltani,
- a jószág etetésére erdőből leveles vagy rügyes ágakat gyűjteni nem szabad.

Az erdőtelepítés és fásítás akkor is erősen kapcsolódott a mezőgazdasági termeléshez, sőt a földvédelemmel kapcsolatos rendelkezések egy részét is megtaláljuk: „a hol fa szűki vagyon és pusztá helyek találtnak, a melyek se gabona, se szőlőtermésre nem alkalmasak, ... szántassanak fel, ha az hely állása szenved, ha pedig nem, kapával ásassanak fel és a fa magvával bevetvén, boronáltassanak be...”

Utalást találunk — bár nagy általánosságban — arra, hogy „a leveles fák nemei többnyire termékeny földet kívánnak, ... ellenben a fenyőfák a terméketlen földben is egyaránt nőnek...” A rendtartás a vizenyős erdők lecsapolását és a területnek égerfával való beültetését javasolja. Úgy véljük, hogy a következőket érdemes e témakörből szó szerint idézni:

„Minthogy esztendőről-esztendőre az erdőköt kevesedni és a fa szűkít növekedni tapasztaljuk, tehát az a mi kegyelmes parancsolatunk, hogy minden ház lakosa mindaddig, míg a háza udvara, kertje, csüre körül vagy előtt oly hely és olyan rétek találhatók, a melyek üresek és a fák plántálására alkalmasak, minden esztendőben azokban, a melyek ugyan nedvesek, nyár, fűz- és szilfákat, a sáros földben pedig és a szárazban egerfát, a fővényesben és hasonlóképpen a szárazban legalább 20 fenyő- és lucz- vagy eperfát plántálni tartozzék; e végre minden helyeken, a melyeken megkívántató erdő nincsen, kert építtessék, a mint mondatik, az élőfák iskolájául és magvető helyéül, a honnan annakutánna a plántálásra alkalmas ágacskák a kérőknek ingyen adattatnak, addig pedig az erdőkből, a hol ilyenféle csemeték vannak, hasonló módon a fenn írt végre ingyen osztogattassanak.”

Fahasználat

Az erre adott rendelkezések messzemenően szem előtt tartják az erdőgazdálkodás tartamosságát, a kitermelt faanyag legcélszerűbb hasznosítását, a fatakarékosságot:

- a legszebb fákat meg kell tartani ipari hasznosítás céljára,
- ahol kevés a fa, takarékoság céljából fűrész, nem pedig a nagy forgácsapadékkal járó fejszét kell használni,
- a fák ágait, gallyait is hasznosítani kell,
- a mesteremberek munkájához szükséges faanyagot a tűzifától elkülönítve kell rakásolni,
- a kijelölt vágásterületen a görbe, bogos, nehezen hasítható fákat is ki kell termelni,
- a döntésre kijelölt fákat a „földszíneben” kell kivágni,
- először a kidőlt, elszáradt és az előző évi kitermelés alkalmával össze nem gyűjtött fákat kell feldolgozni,
- szükséges a fuvarosok ellenőrzése,
- a visszamaradó faállományrészt meg kell kímélni a döntés és közelítés kártételeitől.

Ma is időszerű a következő ajánlás: „a mész és téglá olyan fával égettessék, a mely sem könnyen el nem adattathatik, sem más hasznos szükségre nem fordíthatatik...”

A rendtartás a királyi ércbányák és különféle huták faanyaggal való ellátását az erdőtulajdonosok feladatává tette.

Megemlítjük, hogy — ha nem is e néven — a tilalmi listát kétszáz évvel ezelőtt is ismerték. Fakerítés építését csak ott engedték meg, ahol akkora a fábőség, hogy a fa nem adható el. A „házak, pajták, csűrök és más parasztpületek” fedelei voltak csak fából építhetők, míg a falazatokhoz fát nem lehetett felhasználni. Az erdőrendtartás megtiltotta, hogy fákat vágjanak ki azért, hogy csúcsukat cégérnek használják, vagy a fát május elsején egyházi célra díszítanyagnak használják.

*

A rendtartás rendelkezik az erdőtűzek megelőzéséről, ill. ha mégis bekövetkezett, okozóinak megbüntetéséről. A kor viszonyainak megfelelően a bűnösök fizikai büntetést (vesszőzést, korbácsolást) kaptak.

*

A kétszáz éve kiadott erdőrendtartás néhány témáját idéztük fel. Meggyőződésünk, hogy annak idején haladó rendelkezéseket tartalmazott, különben számos tétele nem volna még ma is időszerű.

Шали Э.: ПРАВИЛАМ СОДЕРЖАНИЯ ЛЕСОВ ВЕНГРИИ 200 ЛЕТ

22 декабря 1769 г. королева Мария Терезия подписала правила содержания лесов Венгрии. Для нас это означало значительную степень развития отечественного законодательства. Многие указания этих правил и сегодня действуют в лесном хозяйстве. Мы уверены в том, что правила содержания лесов в свое время содержали передовые указания.

Dr. Sali, E.: TWO HUNDRED YEAR OLD THE FOREST REGULATIONS ISSUED FOR HUNGARY

It was on December 22, 1769, when Maria Theresa signed the Forest Management Regulations for Hungary. This act of legislation is a substantial item in the development of our forest legislation. Its several instructions are valid also for the forestry of today. Therefore the Forest Management Regulations are to be considered as having been progressive at their time.

A teljes vetés a fenyőcsemete termesztés koncentrálásának az alapja

DR. PAPP LÁSZLÓ

A már meglevő plantázsok évről évre több magot szolgáltatnak. Elérkeztünk oda, ahol a nagy gonddal és nagy költséggel megtermelt magvak további szárával is tödődni kell.

Két lényeges kérdést kell megoldani. Egyik alapvető kérdés, hogy a plantázsok magvait nem lehet szétaprózva az ország több száz csemetekertjében termelni. Egyrészt mert nem lehet nyomon követni annak útját és biztosítani a származást, másrészt a jelenlegi 20%-os növénysszázalék igen kevés csemetét eredményezne. A termelést tehát néhány, központosan fekvő csemetekertre kell koncentrálni, ahol nem a termőhelyi adottság, hanem a termelés egyéb feltételei viszik a főszerepet. A termőhelyi adottságot ugyanis mesterségesen biztosíthatjuk.

A másik feladat olyan új termelési technológia kidolgozása és bevezetése, amely a kis mennyiségben rendelkezésre álló drága magból a maximális kihozatalt biztosítja. Az ERTI Duna—Tisza közí Kísérleti Állomásának 1967. év őszén tartott tudományos ülészakán ismertettem első ízben néhány korszerű fenyőcsemete nevelési eljárást. A kísérletek azóta is folynak. Mivel az NDK-beli és csehszlovákiai tanulmányutaim során azt tapasztaltam, hogy ezek a korszerű eljárások nemzetközi vonatkozásban is egyre terjednek, és mert ez év tavaszán több erdőgazdaság, élükön a Mátrai Erdőgazdasággal, üzemileg is elkezdte a hidegágyakba végzett teljes vetést, szükségesnek tartottam a fent idézett publikációk óta e vonatkozásban végzett munkámról tájékoztatást adni.

Az 1967-ben végzett kisparcellás kísérletek azt mutatták, hogy fenyőtűavarból készült mesterséges talajon mutat az erdeifenyő legjobb eredményt. A dőlés elenyésző, a csemeték növekedése kiváló, a növénysszázalék elérte a 60%-ot. Ez igazolta, hogy a német Ebense-i eljárás hazai viszonyaink között is sikerrel alkalmazható.

Közben tovább folyt a kutatás egyrészt annak felderítésére, hogy a Finnországban kezdeményezett fóliaházás termelésnek milyen jelentősége van hazai viszonyaink között, továbbá hogy az igen szűkösen rendelkezésre álló fenyőtűavart mivel lehet helyettesíteni.